

ישראל במלחמה

מיום העצמאות
ליום ירושלים

רק בגלל ההרה

אסופת קטעי הגות ושירה
העוסקים במשמעות הקיום היהודי והלחימה
בימים שבין משבר לתקומה

לב אחד
ONE HEART
قلب واحد

תנועת
אור
תורה ומצוות
תורה ומצוות
תורה ומצוות

מתוך קטסטרופה היסטורית שהחריב
טיטוס מלך רומי את ירושלים, וגלה
ישראל מארצו, נולדתי אני באחת מערי
הגולה, אבל בכל עת תמיד דומה הייתי
עליי כמי שנולד בירושלים. בחלום,
בחזון לילה ראיתי את עצמי עומד עם
אחי הלויים בבית המקדש כשאני שר
עמם שירי דוד מלך ישראל. בזכותה
של ירושלים כתבתי את כל אשר נתן
השם בלבי ובעטי.

ש"י עגנון, מתוך נאומו בטקס קבלת פרס נובל
לספרות, 1966

רק בגלל הרוח

אסופת קטעי הגות ושירה העוסקים
במשמעות הקיום היהודי והלחימה
בימים שבין משבר לתקומה
מהדורת עצמאות תשפ"ד

עריכה:

ד"ר שירה בר-אור מלכיאור
מאור רובין

עיצוב כריכה וגרפיקה:
מעין אסטרי

החוברת הופקה על ידי המדרשה למנהיגות עין פרת
הודפס בירושלים, ישראל 2024

© כל הזכויות שמורות למחברי קטעי השירה וההגות.
החוברת מופצת לצרכי לימוד ותרבות וללא מטרת
רווח כספי.

החוברת רק בגלל הרוח יוצאת במהדורתה החמישית בימים שבין שואה לתקומה, לקראת יום העצמאות ויום ירושלים. בחוברת ניתן למצוא קטעי הגות ושירה העוסקים במשמעות הקיום היהודי והלחימה בעת הזאת. מתוך רצון להרים את רוח העם ואת רוח התקווה, ולחזק את הרעיון המכונן שלשמו הוקם הבית הלאומי היהודי ושבשמו אנו נקראים אל הדגל בימים אלו.

החוברת מוקדשת לזכרם של הנופלים במלחמת חרבות ברזל. בתקווה ובתפילה לניצחון המלחמה, להחזרת השבויים והחטופים לביתם, לרפואת הפצועים ולחיזוק תושבי וישובי הדרום והצפון.

הקדמה

חוברת זו יוצאת לאור בסימן ימי התקומה הלאומיים, יום העצמאות ויום ירושלים. ימים אלו נוספו ללוח השנה עם תקומתה של מדינת ישראל והם ממוקמים בלוח השנה העברי בראשית הצירים של ימי ספירת העומר: בין חג החירות הלאומית (פסח) לחג החירות התרבותית (שבועות). תולדותיו של עם ישראל מתחילים במצרים ברגעי גורל של שפל ושעבוד. הם ממשיכים בסימן הייעוד והחזון במעמד מתן תורה בסיני, ומתקדמים אל עבר מימוש הייעוד באמצעות ריבונות יהודית. ימי התקומה, במיוחד השנה, מעלים אתגרים לאומיים-תרבותיים-חברתיים אדירים. בימים אלו אנו נדרשים לברר מחדש מה הם אדני היסוד המשותפים לנו שעל בסיסם ניתן יהיה לקום מן האפר ולהיבנות מחדש.

בתקופה זו של לחימה והגנה על המולדת ועל זכות הקיום היהודי בעולם כולו מתחזקת התחושה שאנו שותפים בכתיבת פרק היסטורי חשוב ומכריע בסיפור שיבת ציון המודרני, פרק שיש בו כאב ואבל בצד הכרה בחובה המוסרית להצמיח מן המשבר שדרה חברתית-

תרבותית המבוססת על ברית ייעוד משותפת ומחודשת. החברה הישראלית מצויה אמנם במלחמה, אך בו-זמנית מצויה גם במסע זהותי הדורש לברר ולנסח מחדש מהי האחריות המוטלת על דורנו בתיקון ובבניה של הקומה הבאה של הבית היהודי.

החוברת מחולקת לשני שערים:

השער הראשון מוקדש ליום העצמאות ומזמן שיחה על תקומה ותקווה בעתות משבר, ומבקש להזכיר לנו "מה יפתה, מה קשתה, מה ארכה הדרך". השער השני מוקדש ליום ירושלים ומבקש לעמוד דרך קטעי הגות ושירה, ספרות ומקרא, על משמעותה ומורכבותה של ירושלים הממשית – ירושלים של מטה, ושל ירושלים כרעיון – ירושלים של מעלה.

שני השערים יחד מהווים התחלה למפגש ישראלי שנובע מתוך הקיום הממשי שלנו בעת הזו ונשען על שורשים בני שנות אלפיים. כל קטע הוא הזדמנות למצוא שפה, לשאול שאלה, לפתוח שיחה.

מגילת העצמאות

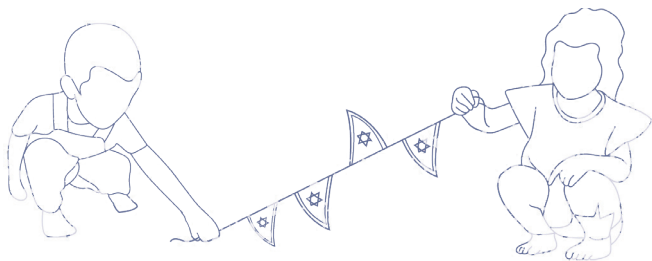
בארץ-ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל-אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי.

לאחר שהוגלה העם מארצו בכוח הזרוע שמר לה אמונים בכל ארצות פזוריו, ולא חדל מתפילה ומתקוה לשוב לארצו ולחדש בתוכה את חירותו המדינית.

מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה חתרו היהודים בכל דור לשוב ולהאחז במולדתם העתיקה; ובדורות האחרונים שבו לארצם בהמונים, וחלוצים, מעפילים ומגינים הפריחו נשמות, החיו שפתם העברית, בנו כפרים וערים, והקימו ישוב גדל והולך השליט על משקו ותרבותו, שוחר שלום ומגן על עצמו, מביא ברכת הקידמה לכל תושבי הארץ ונושא נפשו לעצמאות ממלכתית.

חלק ראשון

•
התקנה בת שלנות אלפים

לנדוד במרחבי הזמן

עזר ויצמן

הגורל הוליד אותי ואת אחי בני דורי בימים הגדולים שבהם שבו היהודים לארצם והקימוה מחדש. שוב אינני היהודי הנודד בדרכי העולם, המהגר ממדינה למדינה המגורש מגולה לגולה. אבל כל יהודי בכל דור ודור חייב לראות עצמו כאילו הוא היה שם, בדורות ובמקומות ובאירועים שקדמו לו. לפיכך עודני נודד, אבל לא בדרכים הנידחות של העולם, עתה אני נודד במרחבי הזמן, נע מדור לדור, נוסע בנתיבי הזיכרונות.

הייתי עבד במצרים, וקיבלתי את התורה בהר סיני, ויחד עם יהושע ואלהו עברתי את נהר הירדן. נכנסתי לירושלים עם דוד, וגליתי ממנה עם צדקיהו, ולא שכחתי אותה על נהרות בבל, ובשוב ה' את שיבת ציון חלמתי בין בוני חומתה. לחמתי ברומאים וגורשתי מספרד, והועליתי על המוקד במגנצא, ולמדתי תורה בתימן, ונשרפתי בטרבלינקה ומרדתי בוורשה ועליתי לארץ ישראל, היא ארצי שממנה גליתי ובה נולדתי וממנה אני בא ואליה אשוב.

נע ונד אנוכי, הולך בעקבי אבותי. וכשם שאני מלווה אותם שם ובימים ההם, כך אבותי מלווים אותי ועומדים איתי כאן ובזמן הזה. וכשם שאנחנו נתבעים, בכוחו של הזיכרון, להשתתף בכל יום בכל אירוע של עברנו, כך אנו נתבעים, בכוחה של התקווה, להתכונן לכל יום ויום של עתידנו.

נאום בפני הפרלמנט הגרמני, 1996

בזכות המבוכה ובגנות הטיה

ברל כצנלסון

דובר אצלכם הרבה בגנות המבוכה. קבלו על כך שהיא מצויה לא רק בנוער, כי אם גם בין המדריכים. והיו מי שפסלו להדרכה את מי שמודה במבוכתו. מי שאמר: מדריך הנבוך באמונתו הסוציאליסטית – פסול להדרכה; ומי שאמר: מדריך הנבוך באמונתו בנצח ישראל – פסול להדרכה. מי שאומר כך ודאי רואה עצמו משורין מכל מבוכה. ובבואי לדון אתכם בדבר לא אעלים כי אינני רשאי להתפאר בשריון. לא טוב אנכי מאחי. אינני מחוץ למבוכה. ומן הראוי כי לא יסתיר אדם מעצמו את מבוכתו

ומדוע לא נהיה נבוכים? בני-אדם ראו את מיטב האידאלים האנושיים – תמצית תרבות הדורות – מנופצים ומחוללים ומגואלים. האומנם לא יהיו נבוכים?...

וחוששני לומר: כשרואה אני אדם מתהלך, בינינו כמי שתירץ את כל הקושיות והפרכות, או כמי ש'מורה נבוכים' חדש חובר למענו ונתון בחיקו, או כמי שאינו זקוק גם לכך, באשר דעתו הצלולה לא ידעה מבוכה מעולם

– הריני מהרהר אחריו שמא הוא חי בעולמות אחרים, מחוץ לעולם-נפשו בלעיסת-גירה שהיא היא המישרת כל הדורים. ואשר לי, טובה לי נפש נבוכה ותועה ובלתי-נרגעת מנפש אשר מום אין בה והיא שוקטת, גם היום, על אמיתותה.

כתבים (כרך ט), הוצאת מפלגת פועלי ארץ
ישראל, 1948, עמ' 245–246

לקראת הבאות

דוד בן גוריון

הרוח החלוצית של החייל הוא הנשק החשוב ביותר במלחמה, וכל מה שהחייל הוא יותר אזרח בעל-הכרה וגאה על הקנינים והנכסים והשאיפות של עמו, וכל מה שהוא מזדהה יותר עם הערכים האלה, וכל מה שהוא מכיר יותר בשליחותו ההיסטורית – ערכו הצבאי ויעילותו המלחמתית גדולים יותר. חינוך חלוצי של הנוער, שממנו יבנה הצבא – הוא תנאי קודם לכושר התגוננותו ובטחוננו בעתיד. ויותר אולי מאשר בכל צבא אחר הכרחי שצבאנו יבנה על הכרת יעודו וחזונו ההיסטורי של העם – ושליחותו החלוצית של הצבא עצמו.

חזון ודרך (כרך א), הוצאת מפלגת פועלי ארץ
ישראל, 1951, עמ' 17

התיקון המוטל על הצעירים

יוסף חיים ברנר

שיבת החוסן והעוז הלאומי לאומה העברית, תיקון עברנו ואיחוי הקרע הנורא שבדברי ימי חיינו – יעשה רק על-ידי הטובים שבצעירנו, על-ידי היותר שלמים, היותר אסתטיים, היותר מרגישים, אשר נפשם לא אפלה בקרבם כנפש יתר בני גילם. הם הם יקחו על עצמם עבודת-ההכנה, זו העבודה הקשה, המרובה, הממושכה, זו העבודה-לדורות, אשר על פריה יתענגו בנים יולדו לעמנו.

כתבים (כרך ג), הקיבוץ המאוחד, 1985, עמ' 77

מהו נוער

זאב ז'בוטינסקי

מי אתם בעיני? מהו נוער? בן-אדם שחסרות לו שנים – אינו צעיר. אי-אפשר לומר, שאביב זהו קיץ בלי שני חודשים. נוער – זהו דבר אחר: אש מיוחדת, חשמל מיוחד. היוצא מזה, כי לא כל אדם בעל שיבה אינו שייך לנוער. כי נורדאו היה צעיר, והרצל שמת בן 44, היה צעיר, וגאריבאלדי היה צעיר. נוער – זהו חלק מיוחד של המכונה הציבורית, הגלגל המניע, המוציא את המכונה מנקודת הקיפאון שלה, מן "הנקודה המתה".

גלגל המנוף בחיי הציבור – זהו הנוער!

עולמו של ז'בוטינסקי, מ. בלע (עורך), הוצאת

דפוסים, 1972, עמ' 243

היינו כחולמים

זאב שרף

יום ככל הימים היה היום. עשינו את עבודתנו כרגיל, וכחולמים היינו. שמחה וחרדה כרוכות חיו יחדיו. הווה ועבר נתמזגו זה עם זה. חזון ומציאות שימשו בערבוביה ימות משיח הגיעו, הקץ לשעבוד מלכויות. הולכים אנו בשדרות רוטשילד שבתל אביב, אצים אל אולם המוזיאון ותעודת ההכרזה על המדינה בידינו – ובלב מתרונן ניגונו של הרבי ב"חדר" כשהוא מסביר לתלמידיו את הטובה השמורה להם לצדיקים לעתיד לבוא: שור הבר ולויתן ויין המשומר. הכל כפי שמסופר בגמרא, ומה שהיה עתיד רחוק כמרחקו של חלום נהפך להווה – ואנו זכינו הגענו ליום הזה. נחתמו פרשיות ומתחילות פרשיות חדשות, ימי הבית השלישי... בשעה ארבע בדיוק קם בן-גוריון, הקיש בפטיש על השולחן וכל הנוכחים קמו על רגליהם; פורצת שירת "התקוה". השירה לא היתה לפי התכנית, שכן את ההימנון היתה צריכה לנגן התזמורת הפילהרמונית, שהיתה כמו מוסתרת בקומה השניה, אולם השירה הקדימה את הנגינה.

שלושה ימים, הוצאת עם עובד, 1958,

עמ' 226-231

מישבר והזדמנות

הרב יונתן זקס

אחרי כל טרגדיה בתולדות ישראל – בא גל חדש של יצירתיות. חורבן בית ראשון הוביל לחידוש מקומה של התורה בחיי העם, במפעל של עזרא ונחמיה. חורבן בית שני הצמיח את היצירות הגדולות של התורה שבעל פה – המדרש, המשנה ושני התלמודים. טבח הקהילות היהודיות בצפון אירופה במסע הצלב הראשון – חולל את הופעתם של חסידי אשכנז. המפגש עם הנצרות בימי הביניים – הוביל להתחדשותה של פרשנות המקרא. המפגש עם האסלאם הנביט רנסנס בפילוסופיה היהודית. גירוש ספרד התגלגל לתחיית הקבלה בצפת במאה ה-16. השואה, הקטסטרופה הגדולה מכולן, הובילה ללידה גדולה מחדש: רק שלוש שנים אחרי שהביט באישוני מלאך המוות באושוויץ, הגיב עם ישראל באישור חסר תקדים של החיים, בהכרזה על מדינת ישראל.

בסינית, אותו סימן-כתב מציין 'משבר' ו'הזדמנות'. אולי לכן שורדת התרבות הסינית

שנים רבות כל כך. העברית אופטימית אפילו יותר מהסינית: 'מְשִׁבֵּר' הוא גם כיסא היולדת. הרפלקס היהודי הוא לראות תקופות מצוקה כצירי לידה. משהו חדש נולד.

לרפא את הלב, הוצאת מגיד, 2024

עכשיו אנחנו צריכים

תורה חדשה

אלהנן ניר

עכשו כמו אור לנשימה
אנחנו צריכים תורה חדשה.
עכשו בתוך האור שנגמר והצואר שנמחק
אנחנו צריכים משנה חדשה וגמרא חדשה
וקבלה חדשה ועליות נשמה חדשות
ובתוך כל השבר והמלח והחרבה, עכשו
חסידות חדשה וציונות חדשה
והרב קוק חדש וברנר חדש
ולאה גולדברג חדשה ויחזה דעת חדש
ואמנות חדשה ושירה חדשה
וספרות חדשה וקולנוע חדש
ומלים חדתין-עתיקין
וגשמות חדשות-עתיקות מהאוצר,
ואהבה חדשה מתוך הבכיה הנוראה.
כי נשטפנו כלנו בנהרות רעים ובארי
ואין בנו הר ואין עוד לוחות
ואין לנו משה ואין בנו כוחות
ובדינו עכשו הכל
נתן.

מִזְהָ שִׁבְעוֹת
 אֲנִי מִדְּמַמַּת יִשְׂרָאֵל
 אֵרִיס אֵלַיָּה כְּהֵן

אֲנִי קוֹרֵאת לְקַבֵּץ "יְגוֹן"

מוֹחֶקֶת

קוֹרֵאת לוֹ "אוֹקְטוֹפֶר"

מִשָּׁנָה לְ"שִׁבְעָה"

מִחֲלִיפָה לְ"תְהוֹם"

מִשָּׁנָה: "תְּהוֹמוֹת"

קוֹרֵאת לוֹ "כְּשֵׁאוֹל"

קוֹרֵאת לוֹ "תְּקוּהָ"

מוֹרָה לְמַחְשָׁב שִׁזְנוֹר

הוא עוֹנָה לִי "שׁוֹמֵר אֶת תְּקוּהָ"

לנווט מחדש

אמיר גוטפרוינד

כשהייתי ילד קטן היה לי דוד אהוב, מביא מתנות. יום אחד רכש לי מצפן קטן ולימד אותי למצוא את כיוון הצפון. לכל מקום שהלכתי נשאתיו איתי, וראשית דבר ביררתי היכן הצפון. בכל מקום הראתה המחט היכן הצפון – בבית הספר, בגן המשחקים, בחדרי, בחנותו של אבא...

בביקורו הבא חד לי דודי חידה, שאל אותי: ואם תעמוד ממש על הקוטב המגנטי הצפוני, להיכן תצביע המחט? השאיר אותי חסר אונים, מוחק כל תשובה שעלתה בראשי. עד שהודיע לי, שם, בקוטב, המחט תשתגע. תצביע מעלה, מטה, הצידה. לכל מקום יפה המצפן להראות הצפון, בכל מקום עלי אדמות חוץ מהצפון עצמו. כך אמר דודי. ומה הנמשל? כמה קלה היתה הציונות כשכל כולה היתה כיסופים לציון. בכל מקומות הגלות, בפולין וברוסיה ובתימן ובמרוקו הראתה המחט היכן הכיוון, מה נדרש לעשות. אבל מרגע שבאנו לכאן, לציון, השתגעה המחט. כאן נכון, שם נכון, והכל סחרחר.

העולם קצת אחר כך, הוצאת זמורה ביתן, 2005

צִרְתָּ עִם - אָדָם

אהרון דוד גורדון

כללו של דבר: באין עם-אדם אין אדם-אדם, אין יחיד-אדם; ומי כמונו, בני ישראל, צריך לעמוד על זה? אנחנו הודענו ראשונה כי האדם נברא בצלם אלוהים, אנחנו צריכים ללכת הלאה ולאמור: העם צריך להיברא בצלם אלוהים. ולא מפני שאנחנו טובים מאחרים, כי אם מפני שאנחנו נשאנו וסבלנו את כל מה שתובע את זה על כתפינו. במחיר ייסורינו, שאין דוגמתם בעולם, קנינו את הזכות להיות הראשונים ביצירה הזאת, ובכוח ייסורינו נמצא את הכוח ליצירה הזאת. מכל מיני אשפה עושים גז מאיר, ואנחנו מכל מיני פורענויות וייסורי גיהנום עשינו אור גנוז, ואותו נביא לידי גילוי ביצירת עם-אדם, עם בצלם אלוהים.

"עם אדם", האומה והעבודה, הוצאת הספריה

הציונית, 1952, עמ' 260

בהירות חיים

אווה אדית אגר

חיפושי שלי אחר החירות ושנות ניסיוני כפסיכולוגית קלינית לימדו אותי שסבל הוא רגש אוניברסלי, אבל תחושת קורבנות היא עניין שנתון לבחירה. יש הבדל בין הפיכה לקורבן לבין תחושת קורבנות. סביר שכולנו ניפול קורבן במובן זה או אחר במהלך חיינו. בשלב מסוים נסבול פגיעה כלשהי או אסון או התעללות שיגרמו בידי נסיבות או אנשים או מוסדות שיש לנו מעט מאוד שליטה עליהם, אם בכלל. אלה החיים.

בניגוד להפיכה לקורבן, קורבנות נובעת מבפנים. איש לא יכול להפוך אותנו לקורבנות חוץ מאיתנו עצמנו. אנחנו הופכים לקורבנות לא בגלל מה שקורה לנו אלא כשאנחנו בוחרים להיאחז בתהליך החיצוני שהפך אותנו לכאלה. אנחנו מפתחים תודעה של קורבן – דרך מחשבה וקיום נוקשים, מאשימים, פסימיים, תקועים בעבר, נטולי סליחה, מענישים, ושאינם להם גבולות בריאים. אנחנו הופכים להיות השובים של עצמנו כשאנחנו בוחרים להגביל את עצמנו לתודעת הקורבן.

רצון בונה עולם

ס. יזהר

בשממה הזאת שהיתה סביב דגניה של תחילת המאה, או בטרשים שסביב חוות כינרת, או בבדידות הנזירית של כפר גלעדי – נבט אותו רצון-בונה-עולם, אותו ביטוי של האדם הרוצה מכל באותו "היותר". יותר ממה שיש בעין העולם האדיש, או ממה שהעולם מוכן להעניק בלי שיכריחו אותו לתת. מין "יותר" כזה שאינו מתממש אם לא קונים אותו ביסורים. ואז, לאחר יאוש כמעט, צומחת לה, כאילו פתאום, הגבעה. הגבעה הירוקה של מעשי האדם. גבעה זו שאין שום הסבר להימצאותה מלבד רצון מקימיה. ושם לא יתמידו בו, אם לא יוסיפו לרצות בכל יום מחדש, סכנה היא שלא יחזור השטח ויבלע את הכל... ומי שאינו יודע – אינו יודע מה הוא חסר. לא להכנע לממילא, ולא למה שיש יש. ולא למה שאפשר לעשות. ולא למי אנחנו שנשנה... ואיך זה אחרת כשנידלק פתאום על אדם אותו "ניצוץ היותר". כמו באהבה, למשל. כמו בהתגלות הדעת למשל, כמו בהצלחה באיזו יצירה למשל, או כמו בעמידה באחריות גדולה.

דבר, יוני 1982

השבון-הנפש הלאומי בדורנו

אליעזר שביד

מחנכים והוגי־דעות יהודים, וביחוד ציונים, נוטים להצביע על השואה כעדות לצדקת הציונות לא רק מבחינת העדות על אפשרות הקיום בגלות, ולא רק מבחינת החובה לנקוט יוזמה עצמאית, אלא גם כטענה ניצחת לשאלת הזדהותם של יהודים עם יהדותם. מדוע להיות יהודים? מדוע לבחור ביהדות אם פתוחה הדרך להתבוללות? על שאלה נוקבת זו, שמעלים אותה לא רק צעירים שנולדו בגלויות העולם החופשי, אלא גם צעירים שנולדו בארצנו, נוהגים מחנכים אלה להשיב תשובה ניצחת לכאורה: האפשרות לבחור היא מדומה. השואה מלמדת שאנו כפויים להיות מה שנולדנו, כי היטלר רדף לא רק את המזוהים כיהודים, אלא גם את אלה שהתבוללו כליל. יש המנסחים אותו רעיון בצורה יותר מעודנת ומעמיקה. הפילוסוף היהודי החשוב אמיל פאקנהיים טוען כי כל מי ששרד אחרי השואה, שהיתה מכוונת לעם היהודי כולו, הוא בבחינת ניצול השואה, וכניצולים חייבים אנו חוב מוסרי כלפי אלה שנשמדו, להציל את זכרם, וחייבים אנו חוב מוסרי להעיד נגד הזדון הנאצי. אסור לנו

להעניק לנאציות נצחון אחרי תבוסתה. והרי אם ייעלם העם היהודי יהיה זה נצחון הנאציות. פתוס מוסרי זה הוא מובן ביחוד במי שהתנסה אישית בשואה, אבל בשום פנים אין לבנות עליו, ובודאי לא עליו בלבד, את בנין החינוך היהודי ואת הפץ ההזדהות שלנו כיהודים. לא שנאת העמים נגדנו עושה אותנו ליהודים, ולא אלימותם היא המטילה עלינו חוב של נאמנות היסטורית. טעם קיומו של עם הוא אהבת בניו לו ולמורשתו והזדהותם עם תרבותו ועם ערכיה וסמליה. ימשיכו להיות יהודים רק אלה מבניו של עם ישראל היודעים את מורשתו והחיים במלאות תכניה. אלה שיהדותם היא התערותם בקהל-עם ושותפות באורחות-חיי וביצירתו.

ספר מחזור הזמנים, הוצאת עם עובד, 1984,

עמ' 215

גם הגאולה

רבקה מרים

גם הגאולה היתה שם אתנו
צמתה כרוכה לראשה
בכריעה שם רכנה לצדנו, פניה פנינו
וכמונו היתה מחרישה.
אז כרענו מולה. ופתחנו את פנו.
גם היא, כמונו, את פיה פצתה.
פעורי פה בדחילה אתה חבינו
שתשמע מתוכנו מלה.

טבע האדם

הגית בן שמואל רונן

פעם חשבתי שהעולם הזה לא בנוי לאנשים
רגישים מדי כי איך אפשר לארגן בתוכי הגיון
לכל הסבל וזועות שנאת חנם ורע.

ימים שלמים כאב לי הגוף אחרי שראיתי בתים
שרופים משפחות מחללות, חרבן.

בשוכבי בלילות שמעתי זעקות שבר, מלחמות
ודם ונותרתי המומה וחסרת אונים.

לפיכך עומדת אני היום לפניך ובחרתי.

יום-יום אעשה בתוכי קשת בענן וזכרתי ברית
עולם לאות ביני ובינך.

מה רבו נפלאותיך, כמה יפה עולמך נהרות
טוב, טהר אמת וחסד הנחת בלבבות בני
האדם. ובחרתי.

להביט בקשת, לחדש את הברית, לראות את
הטוב.

מחנה ועדה

הרב יוסף דוד הלוי סולוב'צ'יק

כדי להסביר את ההבדל בין עם-גורל לגוי-יעוד כדאי הוא הדבר שנעמוד על ניגוד אחר והוא הניגוד בין מחנה לעדה. התורה השתמשה בשני המונחים גם יחד ביחס לישראל. "עשה לך שתי חצוצרות כסף, מקשה תעשה אותם, והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות". מחנה ועדה מהווים שתי תופעות סוציולוגיות שונות, שני קבוצים נפרדים שאין ביניהם שום השתתפות ויניקה הדדית. מחנה נוצר מתוך השאיפה להגנה ומתפרנס מרגש הפחד, ועדה נוצרת מתוך געגועים להתגשמות אידיאה מוסרית נהדרה ומתפרנסת מרגש האהבה. במחנה שולט הגורל שלטון בלי-מצרים, ובעדה שולט היעוד. המחנה מהווה שלב בהשתלשלות ההיסטורית של העם, וקיום הגוי מזדהה עם מציאותה של העדה...

ברם, העדה קובעת ברכה לעצמה במלכות האדם ורוחו הכביר. העדה היא יצירתו הטיפוסית של האדם, שתפארת אישיותו חופפת עליו. אין העדה נוצרת בעטיים של גורמים שליליים –

אלא עקב דוחפים חיוביים. בסיס העדה הוא היעוד. עדה זוהי קבוץ יחידים בעלי עבר אחד, בעלי עתיד כללי, בעלי שאיפות משותפות, בעלי כמיהות זהות לעולם שכולו טוב וכולו נאה, בעלי יעוד יחודי ואחדותי. תחילתה של העדה תחובה במסורת אבות וירושת שם, בדמדומי השחר שלה, וסופה מושרש בחזון אחרית הימים משותף. בני העדה הם עדים. ועל מה הם מעידים, אם לא על מאורעות שעברו ועל עתיד-פלא שעדיין לא בא.

קול דודי דופק, 1956

תקומת הבית הישראלי

דוד הרטמן

אל לנו לתפוס את מדינת ישראל רק כמקלט ליהודי הנרדף והנודד, או כערובה בפני התבוללות. השימוש בשואה כצידוק לצורך בבית לאומי יהודי אינו אלא קוצר ראות. מבחינתי, מדינת ישראל מאפשרת כיוון חדש להתמודדותה של היהדות עם המודרניות. היא פותחת פתח לחידוש מהלכיה של ברית סיני בדרך חדשה וחיונית. תחייתה של ישראל מציינת את הפניית העורף לגטו ההלכתי כאמצעי להשתמרותה של היהדות בהיסטוריה. מדינת ישראל לא רק מטה את הכף כנגד הגאוטיזציה של היהדות, אלא גם שוללת את האוניברסליזם המסולף שאפיין את זרמי ההתבוללות בהם נגרפו יהודים רבים לאחר פריצת חומות הגטו. תקומת הבית השלישי מלמדת את היהודים כולם שהעמקת שורשים בהיסטוריה ובתרבות יכולה לעלות בקנה אחד עם מעורבות ואכפתיות לשאלות הגדולות הנוגעות לעולם האנושי.

המדינה היהודית

רות גביון

"לא עלינו המלאכה לגמור". הדור שלנו אינו נושא בנטל של הקמת המדינה. הוא צריך לקיים אותה, ולהבטיח כי יפקידה בידי הדורות הבאים כמקום שטוב ורצוי לחיות בו. הדבר דורש בנייתן של תשתיות ואמונה בצדקת הדרך – וזו נשענת על הכרה בריבוי הקבוצות החיות בישראל ובמורכבות של יחסיהן ההדדיים. ישראל חייבת להשתמש בריבוי הזה ולא לראות בו נטל, גם אם חלק מן הקבוצות מתעמתות זו עם זו, וגם אם בחלק מן המקרים שאיפותיהן וחלומותיהן מנוגדים בתכלית. בסופו של דבר, כל הקבוצות הללו חיות יחדיו ותצטרכנה להמשיך לדור בכפיפה אחת... המדינה היהודית שקמה כאן אינה זהה לזו שתוארה בחזונו של הרצל, אבל יש לה הישגים ניכרים בהתמודדות עם התפקיד הקשה הזה. אסור לה לנוח על זרי הדפנה – וחובתנו להמשיך ולמצוא מענה לאתגרים החדשים שבפניהם אנו עומדים אם נרצה – גם זו לא תהיה אגדה.

מאמרים חדשים על הציונות, הוצאת שלם, 2007,

חלק שני

•

עוד אבנך ונבנית

לא בזכות הברזל

יצחק רבין

העם כולו עמד נפעם ורבים אף בכו לשמע הבשורה על כיבוש העיר העתיקה. הנוער הצברי, קל וחומר החיילים, אינם נוטים לסנטימנטליות ומתביישים לגלותה ברבים. אולם, מאמץ הלחימה, החרדות שקדמו לה – תחושת הישועה והנגיעה שנגעו הלוחמים הישר אל תוך לב ליבה של ההיסטוריה היהודית, הבקיעו את קליפת הבושה והנוקשות ועוררו מעיינות של רגש והתגלות רוחנית. הצנחנים שכבשו את הכותל – עמדו נשענים עליו ובכו. וסימלית זוהי תופעה נדירה, שספק אם יש רבים כמותה בתולדות העמים ... גילויים אלה ראשיתם ברוח וסופם ברוח, התעלותם של לוחמינו לא בזכות הברזל באה אלא בזכות התודעה של שליחות עליונה, של הכרה בצדקת ענייננו, של אהבה עמוקה למולדת ושל הכרת התפקיד הקשה שהוטל עליהם – להבטיח קיום האומה במולדתה, לקיים – ואפילו יהיה זה במחיר חייהם – זכותו של עם ישראל לחיות את חייו במדינתו – חופשי עצמאי בשלום ובשלווה.

נאום הר הצופים, 28.6.1967

עוד אֶבְנֶךָ וְנִבְנִיתָ

ירמיה לא : א - ד

כֹּה אָמַר ה'
 מֵצֵא חֵן בְּמַדְבַּר עִם שְׂרִידֵי חָרֵב
 הַלֹּדֶף לְהַרְגִיעוֹ יִשְׂרָאֵל.
 מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי
 וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֶּתִיךָ עַל־כֵּן מִשְׁכַּתִּיךָ חֹסֵד.
 עוֹד אֶבְנֶךָ וְנִבְנִיתָ בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל
 עוֹד תַּעֲדֵי תַפִּיךָ וַיִּצְאָתָּ בְּמַחֹל מִשְׁחָקִים
 עוֹד תִּטְעֵי כְרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֵרוֹן
 נִטְעוּ נִטְעִים וְחַלְלוּ
 כִּי יִשְׁׁיוּם קִרְאוּ נִצְרִים בְּהָר אֶפְרָיִם
 קוֹמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֱלֹהֵי ה' אֱלֹהֵינוּ

עֵר הַתְּמִיד

דן פגיס

א	ב
פְּצוּעָה בְּמִזְמוּרַי	עֵר הַתְּמִיד, כְּמוֹ
הַתְּהִלָּה	אֶגְרוּף שְׁחוּם
שִׁנְחֶרְתוּ בְּפִגְיוֹנוֹת	קְפוּצָה בְּאֶבֶן, וּמְצַפֶּה
עַל דָּל כְּתַפְיָהּ,	עֲדִין
מְעַטֶּרֶת בְּהִלָּה	בְּקִשֵׁי עֲרֶפֶה הַמְגִדֵּר
שֶׁל אֵשׁ הַקֹּדֶשׁ, כָּל	וְהַתְּחוּם
הַלְגִּינוֹת	לְחִיּוֹת שְׁלוֹהַּ וְשְׁלוּבַת
עָטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת	אֲצָבָעוֹת.
גּוֹאֲלָם	אֵךְ בְּתוֹכָהּ כָּל
בֵּין זְרוּעוֹתֶיהָ, וְשִׁמּוּהָ	מִשְׁבִּיעֵי הַפֶּלֶא,
יָב עוֹלָם	קוֹסְמֵי הָאוֹב, מְפַלְלִים
לְכָל דּוֹרְשֵׁי הַנֶּס,	לְאוֹת
וְעֻקְדוּהָ,	אֲשֶׁר יֵרֵד עָלֶיהָ
וּצְלִבוֹהָ לְפֶאֶר אֶת	מְשֻׁמִּים
שְׁמָה—	וַיִּהְפֹּךְ פָּנֶיהָ, וַיִּטְמִין
וְלֹא עֲצְרוּ וְלֹא תָמְאוּ	אֶת נִשְׁמַתָּהּ בְּצִרּוֹר
מִדּוּעַ	עֶפֶר, וַיִּקְדְּשֶׁנָּה
הִיא מִתְחַבֵּאת חוֹמָה	לְעַד לְרַגְלֵיהֶם,
בְּתוֹךְ חוֹמָה.	כְּבֵית—עֲלָמִין.

עם פקִיחת עֵינַיִם

דְּלִיָּה רַב־קוֹבֵץ

שְׁלַג בְּהָרִים
 מֵעַל לְמִקְוֹמוֹת הַגְּבוּהִים
 וּמֵעַל יְרוּשָׁלַיִם.
 רְדֵי יְרוּשָׁלַיִם
 וְהִשִּׁיבֵי לִי אֶת הַיֶּלֶד שְׁלִי.
 בּוֹאֵי בַיִת לֶחֶם
 וְהִשִּׁיבֵי לִי אֶת הַיֶּלֶד שְׁלִי.
 בּוֹאוּ הַהָרִים הַגְּבוּהִים
 וּבּוֹאוּ הַרוֹחוֹת
 וְשִׁטְפוֹנוֹת בְּנַחְלֵי
 וְהִשִּׁיבוּ לִי אֶת הַיֶּלֶד שְׁלִי.
 וְאַפְלוּ אֶגְמוֹן כְּפוּף
 אוֹ גְבַעוּל רְזוּה בְזָרָם
 וְשִׁיחֵי מִדְּבַר חוֹטִיִּים
 הִשִּׁיבוּ לִי אֶת הַיֶּלֶד שְׁלִי
 כְּמוֹ שֶׁהִנָּפֵשׁ חוֹזֶרֶת לַגּוֹף
 עִם פְּקִיחַת עֵינַיִם.

ירושלים של זהב

נעמי שמר

אך בבואי היום לשיר לך ולך לקשור כתרים קטונתי מצעיר בניך ומאחרון המשוררים	אזרחים צלול כבין ורח אורנים נישא ברוח הערביים עם קול פעמונים
כי שמך צורב את השפתיים כנשיקת שרף אם אשכחך ירושלים אשר כולה זהב	ובתרדמת אילן ואבן שבויה בחלומה העיר אשר בדד יושבת ובליבה חומה
חזרנו אל בורות המים לשוק ולכיכר שופר קורא בהר הבית בעיר העתיקה	ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור הלא לכל שיריך אני כינור
ובמערות אשר בסלע אלפי שמשות זורחות נשוב נרד אל ים המלח בדרך יריחו	איכה יבשו בורות המים כיכר השוק ריקה ואין פוקד את הר הבית בעיר העתיקה
ירושלים של זהב ושל נחושת ושל אור הלא לכל שיריך אני כינור	ובמערות אשר בסלע מייללות רוחות ואין יורד אל ים המלח בדרך יריחו

ירושלים של ברזל

מזאיר אריאל

נושך שפתיו ולא בלי יגע, הוסיף הגדוד ללחום עד שסוף סוף הוחלף הדגל מעל בית הנכות	במחשכיך ירושלים מצאנו לב אוהב עת באנו להרחיב גבולייך ולמגר אויב
נפוצו כל גדודי המלך, צלף – נדם צריחו עכשיו אפשר אל ים המלח בדרך יריחו	מקול מרגמותיו רווינו ושחר קם פתאום – הוא רק עלה, עוד לא הלבין הוא וכבר היה אדום
עכשיו אפשר אל הר הבית וכותל מערב הנה הנך באור ערביים, כמעט כולך זהב	ירושלים של ברזל ושל עופרת ושל שחור הלא לחומותייך קראנו דרור
ירושלים של זהב ושל עופרת וחלום – לעד בין חומותייך ישכון שלום	הגדוד, רגום, פרץ קדימה, דם ועשן כולו ובאו אמא אחר אמא בקהל השכולות

ירושלים

בנימין זאב הרצל

קינגסקורט כבר הספיק להציג לדוד כמה שאלות ולקבל עליהן תשובות. היתו לו שאלה נוספת; הוא ביקש לדעת מהו הבניין הגדול והמפואר בלבן וזהב, שגגו נשען על עמודי שיש שבראשם כותרות זהב... כאשר ביטא דוד את המלים: "זה בית המקדש", תקפה את פרידריך התרגשות גדולה. פרידריך לבנברג נכנס בפעם הראשונה לבית המקדש בירושלים בליל שבת... השבת ירדה בחגיגות על העיר הרוחשת חיים. שומרי המסורת החלו נוהרים לבתי הכנסת. מלבד בית המקדש, היו בעיר העתיקה ובעיר החדשה בתי כנסת נוספים – לכבודו של האל הבלתי נראה, ששכינתו שורה על עם ישראל הגולה זה אלפי שנים.

תחושה מוקדמת של התעלות פקדה את המוני ההולכים בדרך, שהושפעו מאווירתה השלווה של עיר הקודש... הרחובות והסימטאות רוצפו באבנים חדשות, חלקות, נקיות ומטופחות כמו בבית פרטי. בעיר העתיקה כבר לא נותרו בתי מגורים; כל המבנים שימשו למטרות צדקה או דת. היו שם אכסניות לעולי רגל, מוסדות

קהילתיים, בתי חולים ומוסדות לחולים חשוכי מרפא. כל אלה שירתו את הנוצרים, את המוסלמים או את היהודים ועמדו זה לצד זה בשורה. על חלקת אדמה גדולה ומרובעת עמד ארמון השלום רב-הרושם, שאירח כנסים בינלאומיים של אוהבי שלום ושל אנשי מדע מכל התחומים.

אלטנוילנד, הוצאת בבל, 2007, עמ' 192

לב ירושלים

זלי גורביץ'

הסיפור של ירושלים הוא סיפור הכוח – מלכות בית דוד, סיפור האמונה – המקדש, וסיפור החורבן ועזיבת המקום. העיר העתיקה היא, כמובן, מרכז הזיכרון. התצפית אליה היא אל לב ירושלים. שם, בלב ירושלים, גם לב הסכסוך. שם הצומת של קווי האחרות העמוקים החוצים את ירושלים. תבנית הנוף של ירושלים מובילה אל הלב הזה, מעבר לשכונותיה, לרחובותיה, או למוסדותיה ולמרכזי העסקים שלה, העיר מובילה אל המקום שהוא בה"א הידיעה ירושלים. מהר הצופים, מהר העצה הרעה, מהר ציון, הנוף כופה על המתבונן לרכז את עצמו לנקודה המצויה הלאה ממנו, אבל במרכז הר הבית בטבורה של העיר, ועל פי המדרש גם בטבורו של עולם, הוא תמיד מנגד. הנוף פותח מול העיניים את המרחק הפנימי של העיר מעצמה. בירושלים הפנים הוא תמיד "שם". לעומת זאת, בתל אביב החוץ הוא מרכז העיר, נקודת התצפית התל אביבית היא מהטיילת אל הים, החוצה. אולם גם

החוץ הוא חוץ קרוב. גם מה שהוא הרחק ("שם", "מערב"), הוא נגיש, נגיע – החוף, החול, הגלים, הים התיכון, משתלבים באותו רצף. המרכז הסואן (מה שהוא "in") בתל אביב הוא בחוץ, יוצאים אליו, הוא ברחובות, על המרפסות, על המדרכות, על הים, על כף היד. המבט מתפזר, לב העיר מרצד, שוקק, הכול "פה".

על המקום, הוצאת עם עובד, 2007, עמ' 71

עיר שחזרה לה יחדיו

תהלים קכ"ב: א - ט

שיר המעלות לְדָוִד

שָׁמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בַּיִת ה' גִּלְךָ.

עֲמֻדוֹת הָיִו רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיךָ יְרוּשָׁלַם.

יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחַבְרָה לָהּ יַחְדָּו.

שָׁשֶׁם עָלוּ שְׁבֻטִים שְׁבֻטֵי יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל

לְהַדוֹת לְשֵׁם ה'.

כִּי שָׁמָּה יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפָּט

כְּסָאוֹת לְבַיִת דָּוִד.

שָׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִי אֶהְבֶּיךָ.

יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילְךָ שְׁלוֹהַּ בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ.

לְמַעַן אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ.

לְמַעַן בַּיִת ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ.

ירושלים של מעלה וירושלים של מטה

מדרש שוחר טוב לתהלים קכ"ב (מתורגם)

אמר ר' יוחנן אמר הקדוש ברוך הוא:
לא אבוא בירושלים של מעלה,
עד שאבוא לירושלים של מטה.
שנאמר "בְּקִרְבָּךְ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר"
(הושע יא, ט).

וכי יש ירושלים למעלה?
אכן, שהרי כתוב "ירושלם הבנויה
בעיר שתבנה לה יחדו" (תהלים קכ"ב, ג)
אמר ר' הושע בן לוי: עיר שהיא עושה
כל ישראל חברים.

שאלו שלום ירושלים

הרב אברהם חזן

רבים עמדו על התוכן הדואלי הטמון בשם העיר ירושלים. יש שהזכירו את העיר התחתונה ואת העיר העליונה. יש שדרשו על ירושלים של מעלה וירושלים של מטה. אחרים ציטטו את המדרש הידוע על שני האחים ומקום מפגשם, שהפך להיות טבורו של עולם ומרחב של אחווה ושלום. ישנם שהראו על המפה את הקו הנושק בין שבט יהודה ובין שבט בנימין – בין יהודה לעשרת השבטים. לאמור כל ישראל שותפים בה במשמעות הפוכה לקריאה: "איש לאוהליך ישראל", שגרמה לפילוג. ירושלים היא סמל לאיחוד ממלכת ישראל ולא חלוקתה... יש שלום הנרמו בשם "ירושלם" של הכתיב, עיר של שלום אנוכי, הדואג לעצמו ושלמותו בלבד. ויש שלום הנרמו ב"ירושלים" של הקרי, זוהי עיר השלום הכפול, הזוגי, הדואג לו ולעולם כולו. ישנו "הפאקס רומנה" – השלום הרומאי, השלום שממנו נהנתה מלכות רומא שהוא שלום מפוקפק, וישנו השלום היהודי המתואר בתורה:

"וַיִּשְׁבְּתֶם לְבַטַח בְּאַרְצְכֶם וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בְּאַרְץ
וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחְרִיד" (ויקרא כו, ה-ו).
פירושו, שאין השלום תופס בשבילי, אלא
אם כן נהנה העולם כולו ממנו. אין היהודי
פוטר את עצמו באומרו "שלום עלייך
נפשי", "שלום עלייך אדמתי". ויתרה מזו
– דורש הנביא מאיתנו: "בּוֹרָא נּוֹב [נִיב]
שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב אָמַר ה'
וּרְפָאתָיו" (ישעיהו נז, יט).

בשניות זו, מפעם כל כוח חיותנו כעם
הנושא תורתו וייעודו כבר מן האות
הראשונה בבריאה במילה בראשית. על
הבורא ועל הנברא מוטלת החובה הראשונית
להשכין שלום בין ההפכים, לכאורה –
בין דבר והיפוכו. שלומי ושלום העולם
יכולים בראייה ראשונה להופיע בקוטביות
שאין לה תיקון. באה ירושלים, בתפקיד
הקרי ובתפקיד הכתיב, "כעיר שחווברה לה
יחדיו", להתגבר על השניות ולהפוך את
שלומי ושלום העולם לחטיבה אחת.

בואו נאמין בירושלים

מיכל פרומן

בואו נאמין בירושלים.

היא כבר לא ילדה, יש עליה כבר כמה שנים טובות. הגיע הזמן להאמין בה. להאמין בה שהיא מסוגלת להחזיק את כל הסיפור הזה. שהיא מסוגלת לחבק את כל יושבי תבל. אם ממנה הושתת העולם, מותר לה לקבל את כל מי שבא לשתות ישר מהשורש, ממעיין החיים.

הלואי שנהיה בטוחים מספיק להרפות ולהיפרד מהמושג "שלנו". נבין כבר שאין דבר כזה. האיש איתו אני חיה – הוא לא שלי. הילדים אותם אני מגדלת – הם לא שלי. בטח לא הארץ אותה אני אוהבת. בטח לא עיר געגועי, שחברה לה – יחדיו

בואו נאהב את ירושלים בלי לחנוק אותה. אולי לנו זה קשה אבל היא כבר מסוגלת. היא גדולה ושלמה יותר מסך חלקיה, תרבויותה ועמיה. בואו ניתן לה ללמד אותנו איך לרקוד ברחובותיה בענווה.

ירו-שלים. יראה ושלום. ביראה, בענווה,
נהפוך אותה לשלמה.

ובהזדמנות זו, אני רוצה לבקש סליחה
על השנאה שזרעתי בכך ירושלים בנערותי,
ביום האהבה לירושלים. הפעם לא אשיר
את השירים ששרתי אז. הפעם אדבר שלום
בך. הפעם אשיר- כי ביתי בית תפילה
יקרא לכל העמים.

תְּזָרִים

יְהוּדָה עֲמִיחָי

בְּקוֹרֵי אַבְלִים הֵם עוֹרְכִים אֶצְלָנוּ,
יוֹשְׁבִים בְּיַד וְשֵׁם, מְרַצִּינִים לְיַד הַכֶּתֶל
הַמְעַרְבִי
וְצוֹחֲקִים מֵאַחֲרַי וּלְיוֹנוֹת כְּבָדִים בְּחֲדָרַי
מְלוֹן,

מִצְטַלְמִים עִם מֵתִים חֲשׂוּבִים בְּקֶבֶר רַחֵל,
וּבְקֶבֶר הַרְצֵל וּבְגִבְעַת הַתְּחַמֶּשֶׁת,
בוֹכִים עַל יָפִי גְבוּרַת נְעָרֵינוּ
וְחוֹשְׁקִים בְּקִשְׁיוֹת נְעֻרוֹתֵינוּ
וְתוֹלִים אֶת תְּחַתּוֹנִיהֶם
לְיָבוֹשׁ מְהִיר
בְּאִמְבִּטָּה כְּחֶלֶה וְצוֹנְנֵת.

פֶּעַם יִשְׁבְּתִי עַל מַדְרָגוֹת לַיָּד שֶׁעַר בְּמַצּוֹת
דָּוִד, אֶת שְׁנֵי הַסְּלִים הַכְּבֵדִים שִׁמְתִי לְיָדַי.
עֲמְדָה שָׁם קְבוּצַת תִּירִים סָבִיב הַמְדַרְיָד
וְשִׁמְשְׁתִי לָהֶם נִקְדַּת צִיּוֹן. "אַתֶּם רוֹאִים
אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עִם הַסְּלִים? קִצַּת יְמִינָה
מֵרֹאשׁוֹ נִמְצְאָת קִשְׁת מִן הַתְּקוּפָה הָרוֹמִית.
קִצַּת יְמִינָה מֵרֹאשׁוֹ". אָבֵל הוּא זֶה, הוּא
זֶה! אָמַרְתִּי בְּלִבִּי: הִגָּאֵלָה תָּבוֹא רַק אִם
יִגִּידוּ לָהֶם: אַתֶּם רוֹאִים שָׁם אֶת הַקִּשְׁת מִן
הַתְּקוּפָה הָרוֹמִית? לֹא חָשׁוּב: אָבֵל לִידָה,
קִצַּת שְׁמֹאלָה וּלְמִטָּה מִמְּנָה, יוֹשֵׁב אֲדָם
שִׁקְנָה פְרוֹת וִירְקוֹת לְבֵיתוֹ.

בבית הקפה בירושלים

אהרון אפלפלד

חמישים וארבע שנים אני מתגורר בירושלים, מגיל ארבע עשרה. כשאני שואל את עצמי היכן עשיתי לאורך השנים את שעוטי הרבות והיפות ביותר, אני חייב להודות, בבית הקפה. בית הקפה הוא נקודת התצפית שלי. בימים מסוימים – המקלט שלי, ובשעות החסד – המקום שבו אני מסוגל להתרכז בכל כוחותי... אומרים כי בתי קפה טובים יותר לכתובת שירה מאשר לפרוזה. אותי מדרבנת ההמיה להיאחז בעיקר. השקט של הבית מטה אותי לעיתים אל הפרטים המיותרים. בית הקפה, משום קצבו, דוחק בי לבחור את הפרטים ההכרחיים. את כל יצירותי כתבתי בבתי הקפה בירושלים. בחוץ לארץ אני רושם לי דברים, עורך דף או פרק, אבל מעולם לא השלמתי שם סיפור או רומן. רק בבית הקפה בירושלים אני מרגיש את חירות הדמיון. זו נקודת המוצא שלי. מכאן אני יוצא ולכאן אני שב. יש לי בתים רבים, שדות ונחלים במחוז ילדותי, אך כדי להגיע אליהם נחוץ לי נמל בית.

עוד היום גדול, הוצאת כתר, 2001,

הַסִּיכּוּי

אהרון בכר

סִמְטָה קִטְנָה בִירוּשָׁלַיִם, בְּדֶרֶךְ לְכַתֵּל.

חֲאג' מוּסְלָמִי בְּתִרְבוּשׁ מְשִׁי, בְּגָלִימָה
אַרוּכָה, פּוֹסֵעַ לְאִטּוֹ נִשְׁעֵן עַל מַקֵּל.

שְׁנֵי נְזִירִים שְׁקוּעִים בְּשִׁיחָה.

שְׁלוּשָׁה בַחֹרֵי יְשִׁיבָה, בְּצַעַד חֲפוּז.

גְּלִימָה בְּגָלִימָה נוֹגַעַת, מְלָמוּל
בְּמְלָמוּל.

הַסְּבִיבָה מִבִּיטָה בָּהֶם בְּעֵינֵי אָבֵן. הִיא
מְעַרְיָכָה אֶת גּוֹדֵל הַסִּכְנָה, גַּם אֶת
גּוֹדֵל

הַסִּיכּוּי הַטָּמוּן בְּמַרְאֵה הַזֶּה, שֵׁשׁ
בּוֹ כָּל הָאֲחָדוֹת שְׁאֵפְשֵׁר לְמַצּוֹא
בְּנִיגוּדִים. כָּל

זְמַן שֶׁהֵם מְסַתּוּבְּבִים כָּאֵן יַחְדָּיו, אֵלֶּה
בְּצַד אֵלֶּה, קִיָּם סִיכּוּי. הֵם הַסִּיכּוּי.

כְּאִישׁ הַמְדַבֵּר בְּאִשָּׁה

יצחק שלו

כְּאִישׁ הַמְדַבֵּר בְּאִשָּׁה, אֲדַבֵּר בְּךָ הָעִיר
בְּכַבְדוֹת וְיִקְרוֹת וְרִכּוֹת
אוֹמְרָה אֶת-הַמַּלִּים אֲשֶׁר הִנָּה
טוֹבוֹת מִן הַלְטִיפוֹת וְחֲמוֹת מִן
הַנְּשִׁיקוֹת

כְּנוֹזִים אֲחַפֵּשׂ לָךְ - כְּמוֹ תַכְשִׁיטִים
עֲזוּבִים עֲתִיקִים
שֶׁבָּאֲחַת סְמִטוֹתֶיךָ בְּכוֹף שְׁל צוּרָךְ
לְעֵינוֹ שֶׁל מִבִּין מְחַכִּים

...

רְאִיתִי חוֹמוֹת הַדּוֹמוֹת לְשִׁלָּף
 בְּרוֹמָא בְּיוֹרֶק
 וְלֹא בֶן הָעֶצֶב שִׁלָּף
 שֶׁהוּא מוֹסִיף לְמַמַּד הַקְּלָסְתֵּר הַנְּשִׁי
 מַמַּד שֶׁל קְדוֹשׁ וּמְלֵאָף

עָרִים בְּרוֹיָרָה רְאִיתִי
 כְּתוּבוֹת עַל הַמַּיִם רְשׁוּמוֹת עַל הַחוּל
 וְלֹא כֵן אֶת פִּיהַּ נְחֻצְבֵּת מְסֻלָּעָף
 בְּאִזְמַל יְסוּרִים, בְּמַפְסֻלַּת הַשָּׁכוּל

אֵף יָפָה לִי הַנֶּנֶךְ כְּמוֹ שֶׁאֶת רַעֲזֵתִי
 וְיָפָה חִיוֹכֶךָ הַכְּאוּב
 יָפָה כְּמוֹ שֶׁאֶת בְּקֻמַּט עֵינַיִךָ
 שָׂרֵב מְכָל עֵין רְאוּ

ולא ילמדו עוד מלחמה

ישעיהו ב: א - ד

הַדְּבָר אֲשֶׁר חָזָה יִשְׁעִיָּהוּ בֶּן אָמוֹן
עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם.
וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים
נִכּוֹן יְהִיָּה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים
וְנִשְׂא מִגְּבָעוֹ וְנָהָרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם
וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ
לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה'
אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב

וְיִרְנֹוּ מִדְרָכָיו וְנִלְכָה בְּאַרְחֹתָיו
כִּי מְצִיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה
וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלַם
וְשֹׁפֵט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים
וְכָתְתוּ חֲרָבוֹתָם לְאַתִּים
וְחַנִּיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת
לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב
וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה

תוכן

- 4..... הקדמה
- 6..... מגילת העצמאות
- 7..... חלק ראשון | התקנה בת שנות אלפים
- 8..... לנדוד במרחב הזמן | עזר ויצמן
- 10... בזכות המבוכה ובגנות הטיח | ברל כצנלסון
- 12..... לקראת הבאות | דוד בן גוריון
- 13... התיקון המוטל על הצעירים | יוסף חיים ברנר
- 14..... מהו נוער | זאב ז'בוטינסקי
- 15..... היינו כחולמים | זאב שרף
- 16..... משבר והודמנות | הרב יונתן זקס
- 18... עכשיו אנחנו צריכים תורה חדשה | אלחנן ניר
- 19.. מזה שבועות אני מדממת שירים | איריס אליה כהן
- 20..... לנווט מחדש | אמיר גוטפרוינד
- 21..... יצירת עם אדם | אהרון דוד גורדון
- 22..... בחירות חיים | אווה אדית אגר
- 23..... רצון בונה עולם | ס. יזהר
- 24.. חשבון הנפש הלאומי בדורנו | אליעזר שביד
- 26..... גם הגאולה | רבקה מרים
- 27..... טבע האדם | חגית בן שמואל רונן
- 28..... מחנה ועדה | הרב יוסף דוד הלוי סלובייצ'יק
- 30..... תקומת הבית השלישי | דוד הרטמן
- 31..... המדינה היהודית | רות גביוון

- 33..... חלק שני | עוד אֶבְנֶךָ וְנִבְנִית
 34..... לא בזכות הברזל | יצחק רבין
 35..... עוד אבהך ונבנית | ירמיה לא'
 36..... עיר התמיד | דן פגיס
 37..... עם פקחת עיניים | דליה רביקוביץ
 38..... ירושלים של זהב | נעמי שמר
 39..... ירושלים של ברזל | מאיר אריאל
 40..... ירושלים | בנימין זאב הרצל
 42..... לב ירושלים | זלי גורביץ'
 44..... עיר שחוברה לה יחדיו | תהלים קכב'
 45..... ירושלים של מעלה וירושלים של מטה | מדרש
 46..... שאלו שלום ירושלים | הרב אברהם חזן
 48..... בואו נאמין בירושלים | מיכל פרומן
 50..... תיירים | יהודה עמיחי
 52..... בבית הקפה בירושלים | אהרון אפלפלד
 53..... הסיכוי | אהרון בכר
 54..... כאיש המדבר באישה | יצחק שלו
 56..... ולא ילמדו עוד מלחמה | ישעיהו ב'

כִּי מִלְאֲכֵיז יֵצֵה לְךָ
לִשְׁמֹרֶךָ בְּכָל דְרָכֶיךָ.

(תהלים צא, יא)